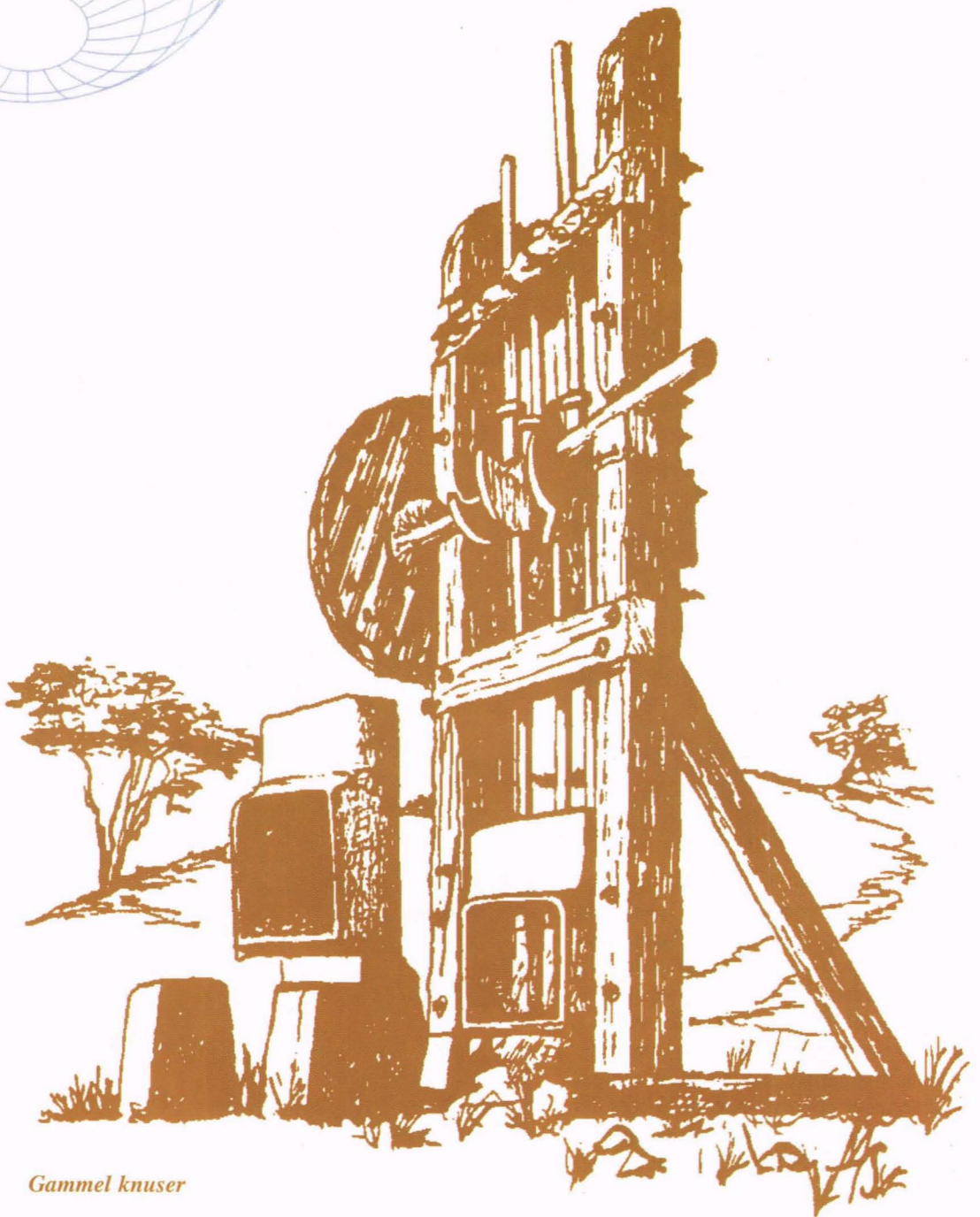
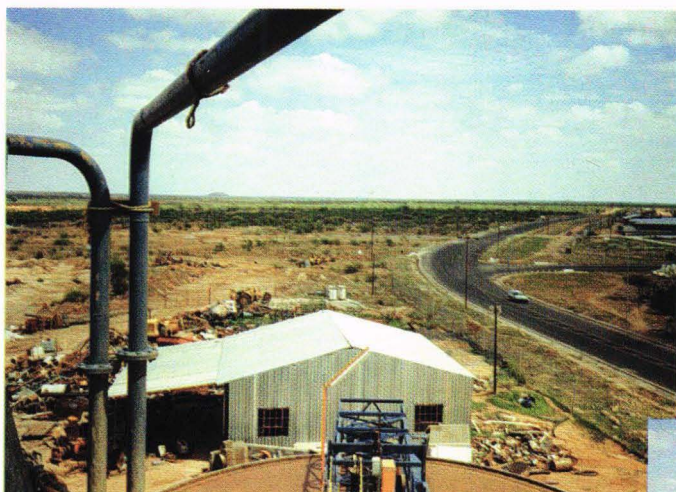

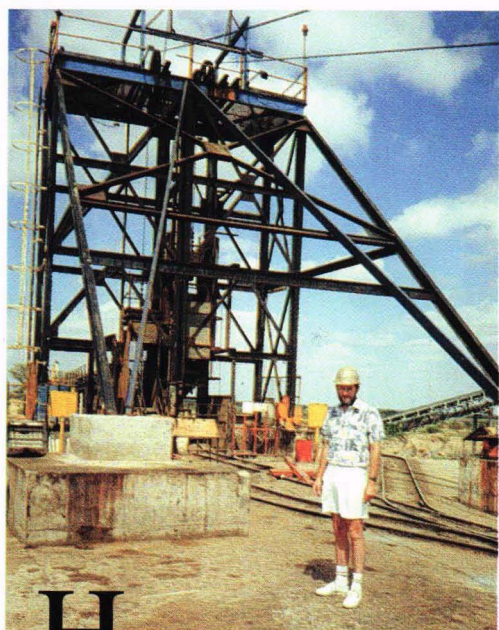
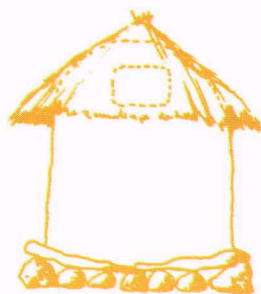
Monarch Mine, Francistown, Botswana

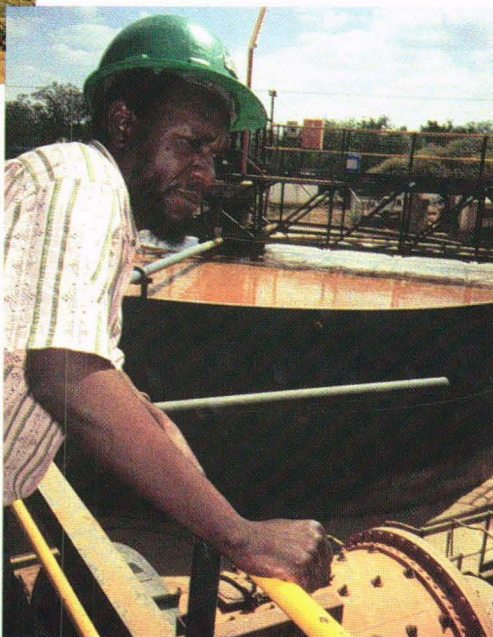
Gammel knuser

avtale med daglig leder for den eneste operative gullgruven i området rundt Francistown. Avtalen ble gjort for 14 dager siden og her sitter jeg , - på en benk og nyter morgensola, nyter, - mens det er tid, for om en times tid vil de vanlige 30- 35 gradene i skyggen være på plass.

Oppe til høyre: Gammelt lager

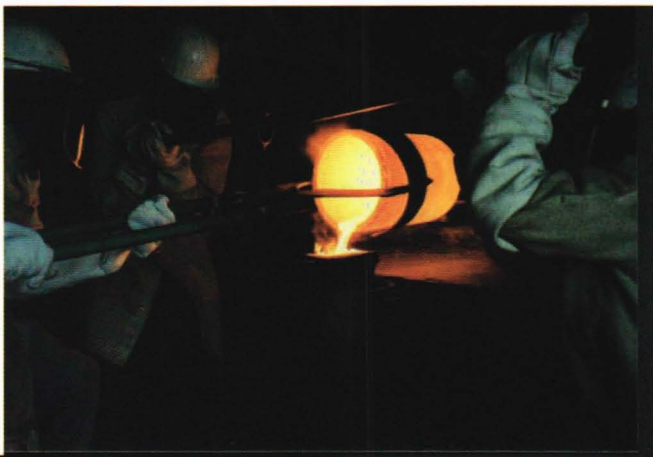
Her er nok av muligheter om man er interessert i gamle gullgruver. I distriktet finnes det mer enn 200 av dette slaget. Ikke bare gull forresten i det 3 milliarder år gamle godt nedslitte fjellet, et enormt peneplan med en del yngre granittvorter som rager opp over halvørkenen. Dette tørre savannelandskapet har gjennomgått mange mineraliseringer noe som har medført at det også har blitt grunnlag for gruvedrift på andre mineraler som kobber, kyanitt og asbest.

Men nå, - 2. nyttårsdag og jeg har en

Heisinnretninger, tårn, betongkonstruksjoner og alle slag gull frambringende innretninger.

Men stille, - svært stille til å være en gruve i drift. Og Russel Cook, - han dukker ikke opp. Mannen i vakta kan bidra med opplysninger som kan forklare stillhetens mysterium. I Botswana er 1. 2. og 3. nyttårsdager helligdager. En anstendig måte å starte nyåret på synes jeg, vi har noe å lære, SIDA/NORAD burde ta med seg det hjem. En rask telefon avklarte at the boss dessverre hadde oversett at han hadde en avtale

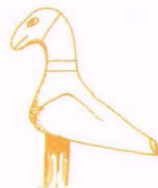
på angjeldende helligdagstidspunkt, - men om en halv time ville han materialisere seg ved "the plant". Denne halvtimen ble brukt til i samtale med vaktene å fastslå følgende:

*Til høyre:
Fugl i leire
fra
Vukweruinen*

Monarch Mine er en av de eldste, i nyere tid har den vært i drift siden 1880. Denne gruva er også den største gruva i området. I en rapport fra 1897 heter det; "Monarch Mine er utstyrt med 30 knusere og har allerede 12 000 tonn malm som har gitt 4 000 uncer med gull. ... et stort cyanidanlegg som kan behandle 5 000 tonn i måneden er under anlegg." Gruva var i drift dag og natt bortsett fra en halv time da kvikksølvprosessen ble rengjort.
(Det vil si innsamling av gull).

I 1980 ble det startet ny drift i Monarch Mine En tar sikte på å drive gruvene samt å ta vare på å ta vare på gullet i de store berg-hallene.

Og Mr. Cook kom og var en svært hyggelig kar som på det mest "britiske" beklaget at jeg hadde måttet vente. Jeg på min side sa på mest "norske" at det spilte overhodet ingen rolle, det hadde bare vært godt å sitte å prøve å kjenne lukten av gull.

Løpet av de 2-3 timene det tok å bli vist rundt på området, fikk vi en innføring i hvordan en gullgruve blir drevet. På grunn av helligdagen var det ikke mulig å komme ned i gruva, men vi så alt det andre. Teknikken som er knyttet til all denne fysikken og kjemien som skal til for å produsere de vakre og tunge gullbarrene. Siden vi ikke samler mikro skulle vi så gjerne ha hatt noen slike hjemme i skapet. Prosessen er tidkrevende, komplisert og omfattende. Knusere, oppredning, kjemikalier, blandekar og skillekar, rensekar og agitasjonskar og tilsetning av kull stasjon, det gikk litt i surr etterhvert. Vil man holde tråden så er skissen av prosessen nederst på siden god å ha. Råmaterialet er malmen som kommer fra de vertikaltstående kvartsårene i grunnfjellet

Rekonstruksjon, Vukwe

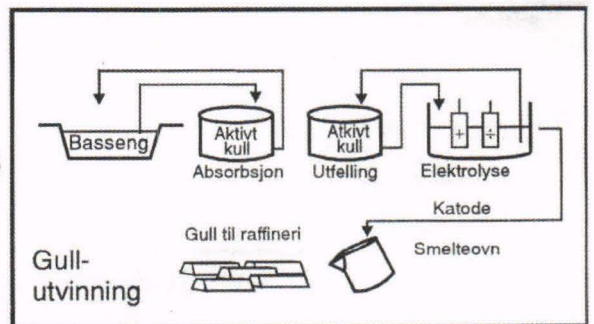
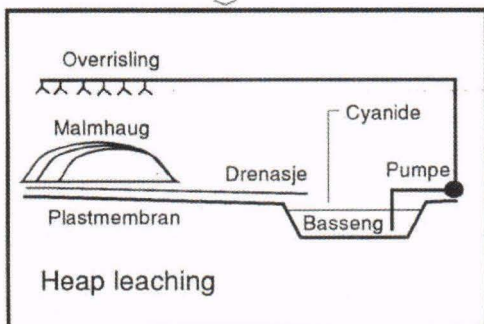
tilstrekkelig med 1 - 2 gram gull pr. tonn malm. Rimelig arbeidskraft (les: Lave lønninger) er forklaringen på dette.

Litt (gruve)historikk fikk vi også med oss underveis. Man vet lite om området tidligste historie, men regner med at det har vært bebodd i de siste 80 000 år. Fra tidlig steinalder omkring 11 000 til ca. 600 e. Kr. er det funnet småredskaper av forskjellig slag. Veggmalerier i grotter vitner om at jegerne og samlerne hadde et godt liv ved og omkring elvene i distriktet.

Jernalderen startet med at jordbrukere rykket inn i området fra nord. En regner med at dette hadde sammenheng med Bantuekspansjonen som startet i det sentrale Vest-Afrika på denne tiden. Et tjuetalls boplasser fra denne perioden er kartlagt og gravet ut. Omkring år 1000 har det vært en ny innvandring til området. Blandingskulturen som oppsto kalles Leopards Kopje etter stilen som ble brukt på pottemakerarbeidet. Starten på gullgruvevirksomheten i området skjedde på denne tiden og det er grunn til å anta at en vesentlig del av velstanden baserte seg på handel med dette edle metallet.

samt fra de store berghallene. Selskapet som nå driver Monarch Mine har også planer om i nær framtid å gjenåpne et par andre gamle gruver i området. Her på disse kanter er det

Områdets mineralrikdom var også en årsak til at det ble en del av Zimbabwestaten (Great Zimbabwe) fra 1250 - 1450. Etter den tid og helt fram til 1830 ble det nåværende Francistownområdet styrt fra Khami og seinere Dananombe ved Bulawayo. (Se STEIN nr.2/95 s.96). Handel med gull mot portugisere og arabere var i hele denne perioden en sikker inntektskilde. Europeisk

*First Street
i 1890-åra*

Vi kom ikke ned i gruva slik at vi kunne ta kvartsgangene nærmere i øyesyn, og vi var heller ikke stand til å se gullet i den malmen som lå til knusning. Slik er det med dette gullet. Men som det framgår av illustrasjonene fikk vi se hele prosessen fram til gullbarrer. Og de var akkurat så blanke og tunge som vi trodde på forhånd.

Tenk en melkekartong (1dm³)full av gull ville ha veid omlag 20 kg og vært verdt 1,8 millioner kr. Det kunne ha vært noe å satt på frokostbordet, bare som en spøk selvfølgelig.

Men man spøker vel ikke med gull, eller hva skal man si til 3,8 kg/ tonn som man har funnet i Romsdal?

*Kilder:
Catrien van Waarden, Places of Historic
and other Interest in and around
Francistown (tegninger er hentet fra denne
boka)*

invasjon kom etter Zuluinvasjonen på 1820-tallet, men noe tyngde ble det ikke før i 1867. Da startet et klassisk gullrush ved Tati-elva, faktisk det første "hvite" gullrushet i det sørlige Afrika. Men man skal ha klart for seg at av de 200 gullgruvene i området er det bare en som ikke hadde vært i drift før hvite innvandrere og eventyrere dukket opp på scenen. Med pumper som gjorde at man kunne gå dypere og knusere som gjorde det hele mer effektivt.

Log med at Monarch Mine nå er i drift, kan man fastslå at området har en uavbrutt gullgruvehistorie på 1000 år. En **gylden** tradisjon.

